

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Сабитова Динара Мұратқызы

«Білім берудегі менеджмент» мамандығының магистранты,
Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан
Ғылыми жетекші, п.ғ.к., профессор - Туленова У.Т.

Аңдатпа. Бұл мақалада бастауыш білім беруде жасанды интеллект құралдарын тиімді пайдаланудың негізгі шарттары қарастырылады. Жасанды интеллекттің оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырудағы, оқу үдерісін жекелендірудегі және мұғалімнің кәсіби қызметін қолдаудағы мүмкіндіктері талданады. Сондай-ақ, цифрлық сауаттылықты қалыптастыру, педагогтың әдістемелік дайындығы және қауіпсіз әрі этикалық қолдану талаптарының маңыздылығы айқындалмақ.

Кілт сөздер: Бастауыш білім беру, жасанды интеллект, цифрлық технологиялар, оқытуды дараландыру, педагогтің цифрлық құзыреттілігі, білім беру үдерісі.

Қазіргі қоғамның қарқынды цифрлануы білім беру жүйесіне жаңа талаптар қойып отыр. Соның ішінде бастауыш білім беру сатысында оқыту үдерісін жаңғырту, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып сапалы білім беру маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Осы тұрғыда жасанды интеллект құралдары оқу мазмұнын тиімді ұйымдастыруға, оқытуды дараландыруға және білім алушылардың оқу мотивациясын арттыруға кең мүмкіндіктер ұсынады. Дегенмен, бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктерін, психологиялық даму деңгейін және қауіпсіздік мәселелерін ескере отырып, жасанды интеллект құралдарын орынды әрі мақсатты пайдалану қажет. Сондықтан бастауыш білім беруде жасанды интеллектті тиімді қолданудың педагогикалық, әдістемелік және технологиялық шарттарын айқындау – өзекті ғылыми-практикалық мәселе болып табылады.

Жасанды интеллект – оқыту процесін жекелендіру, тиімді әдістерді енгізу және оқушылардың оқу мотивациясын арттыру үшін қолданылатын маңызды құралдардың бірі. Бастауыш мектеп жасындағы балалардың танымдық белсенділігі мен қызығушылығын арттыру – білім сапасын көтерудің негізгі факторларының бірі. ЖИ негізінде әзірленген интеллектуалды жүйелер, геймификация, интерактивті оқу материалдары мен бейімделген оқыту әдістері баланың оқу процесіне деген ынтасын арттыруға көптеген көмегін тигізеді. Жасанды интеллект технологияларын бастауыш сыныпта қолдану – оқушылардың мотивациясын арттырудың жаңа мүмкіндіктерін ашады. Интерактивті платформалар, жекелендірілген оқыту бағдарламалары, ойын элементтері және бейімделген тапсырмалар арқылы балалардың білімге деген қызығушылығы мен ынтасы жоғарылайтыны анықталды.

Жасанды интеллект білім берудегі инновациялық тәсілдердің бірі болып табылады, ол оқушылардың белсенділігін арттыруға, жекелендірілген оқытуды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Бастауыш сыныптарда оқушылардың оқуға деген қызығушылығын ояту және сақтау өте маңызды. Жасанды интеллект оқу процесін қызықты және интерактивті ете отырып, оқушылардың мотивациясын арттыруға көмектеседі. Әрбір оқушының қабілеті мен оқу қарқыны әртүрлі болып келеді. Жасанды интеллект әрбір оқушыға жеке оқу бағдарламасын құруға, олардың қиындықтарын анықтап, дер кезінде көмек көрсетуге мүмкіндік береді. Жекелендірілген оқыту оқушылардың өзіне деген сенімін арттырып, олардың оқуға деген қызығушылығын оятады. Жасанды интеллект мұғалімдердің жұмысын жеңілдетіп, олардың уақытын үнемдейді. Мұғалімдер оқушыларға жеке көңіл бөлуге, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көбірек уақыт бөле алады. Жасанды интеллект мұғалімдерге оқытудың жаңа әдістерін меңгеруге, олардың кәсіби тұрғыдан дамуына көмектеседі.

Жасанды интеллект (ЖИ) – деректерді талдау, үйрену және шешім қабылдау қабілетіне ие заманауи цифрлық технологиялар жиынтығы. Бастауыш білім беру үдерісінде ЖИ құралдары оқушылардың білім деңгейін анықтауға, оқу материалын даралап ұсынуға, кері байланысты жедел қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Мысалы, интеллектуалды оқыту платформалары оқушының тапсырманы орындау жылдамдығы мен қателерін талдай отырып, оның жеке оқу траекториясын қалыптастырады. Бұл бастауыш сынып оқушыларының оқу үлгерімін арттырып қана қоймай, өзіне деген сенімділігін де нығайтады.

Бастауыш білім беру кезеңінде ЖИ құралдарын қолданудың ең басты шарттарының бірі – педагогтің кәсіби және цифрлық құзыреттілігі. Мұғалім жасанды интеллект мүмкіндіктерін терең түсініп, оны оқу мақсаттарына сай орынды пайдалана білуі қажет. Сонымен қатар, оқыту үдерісінде ЖИ құралдары дәстүрлі әдістерді толықтырып, оқушы мен мұғалім арасындағы тікелей қарым-қатынасты алмастырмауы тиіс. Бастауыш сынып оқушылары үшін мұғалімнің жетекші рөлі, эмоционалдық қолдауы және тәрбиелік ықпалы ерекше маңызға ие.

Жасанды интеллект құралдарын қолданудың маңызды шарттарының бірі – оқытуды дараландыру қағидатын жүзеге асыру. Әрбір бастауыш сынып оқушысының қабылдау деңгейі, оқу қарқыны және танымдық қызығушылығы әртүрлі болғандықтан, ЖИ негізіндегі жүйелер осы ерекшеліктерді ескеруге мүмкіндік береді. Адаптивті оқыту бағдарламалары оқушылардың біліміндегі олқылықтарды анықтап, соған сәйкес қосымша тапсырмалар ұсынады. Бұл тәсіл оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, өз бетінше білім алу дағдыларын қалыптастырады.

Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне байланысты жасанды интеллект құралдарын қолдану шектеулі әрі бақылауда болуы тиіс. Экран алдында ұзақ отыру, шамадан тыс цифрлық контент баланың психологиялық дамуына кері әсер етуі мүмкін. Сондықтан ЖИ құралдары ойын элементтерімен, көрнекілікпен және қысқа тапсырмалармен үйлестірілуі қажет. Бұл оқушылардың назарын тұрақтандырып, оқу үдерісінің тиімділігін арттырады. Жасанды интеллект құралдарын тиімді пайдаланудың маңызды шарттарының бірі – ақпараттық қауіпсіздік пен этикалық нормаларды сақтау. Оқушылардың жеке деректерін қорғау, жас ерекшеліктеріне сай емес ақпараттан шектеу және цифрлық ортада қауіпсіз мінез-құлықты қалыптастыру басты назарда болуы тиіс. Мұғалім мен ата-ананың бірлескен бақылауы арқылы ЖИ құралдарын қауіпсіз әрі мақсатты қолдану бастауыш білім беру сапасын арттырудың кепілі бола алады.

Бастауыш білім беруде жасанды интеллектті (ЖИ) тиімді қолдану — тек технология енгізу емес, ол тұтас педагогикалық жүйені жаңартуды талап етеді. Бұл үдеріс үш негізгі шартқа сүйенеді: педагогикалық, әдістемелік және технологиялық.

1. Педагогикалық шарттар

ЖИ қолдану ең алдымен оқушының дамуына бағытталуы тиіс.

- Жеке тұлғаға бағытталған оқыту: ЖИ әр оқушының деңгейіне, қарқынына, қызығушылығына сай тапсырмалар ұсыну.

- Сыни ойлауды дамыту: Балалар ЖИ берген ақпаратты талдап, салыстырып, дұрыс-бұрысты ажырата білуі .

- Цифрлық сауаттылық: Оқушыларға ЖИ-мен жұмыс істеудің этикасы мен қауіпсіздігін үйрету маңызы.

- Мұғалімнің жетекші рөлі: ЖИ мұғалімді алмастырмайды, керісінше оның жұмысын толықтырады.

2. Әдістемелік шарттар

ЖИ-ді сабақта тиімді қолдану үшін нақты әдістер мен тәсілдер қажет.

- Сабақ құрылымына енгізу: ЖИ-ді кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды кезеңдерде мақсатты пайдалану.

- Интерактивті тапсырмалар: Мысалы, мәтін құрастыру, сұрақ-жауап, ойын элементтері арқылы оқыту.

- Бағалау жүйесі: ЖИ көмегімен қалыптастырушы бағалау (feedback) ұйымдастыру.

- Пәнаралық байланыс: ЖИ-ді тіл, математика, дүниетану сабақтарында кешенді қолдану.

3. Технологиялық шарттар

ЖИ қолдану үшін қажетті инфрақұрылым мен құралдар болуы тиіс.

- Қолжетімді платформалар: ChatGPT, Kahoot!, Quizizz сияқты құралдарды пайдалану.

- Интернет және құрылғылар: Мектептерде тұрақты интернет пен компьютер болуы қажет.

- Деректер қауіпсіздігі: Оқушылардың жеке мәліметтерін қорғау.

Қорытындылай келе, бастауыш білім беруде жасанды интеллект құралдарын тиімді пайдалана білу білім беру үдерісінің сапасын арттыруға және оқушылардың жеке білім алу қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Жасанды интеллект оқытуды дараландыруды жүзеге асырып, оқу мотивациясын арттыруға, білім нәтижелерін жүйелі бақылауға жағдай жасайды. Алайда, жасанды интеллект құралдарын қолдану педагогтің кәсіби шеберлігімен, цифрлық құзыреттілігімен және әдістемелік дайындығымен тығыз байланысты. Бастауыш сынып оқушыларының жас және психологиялық ерекшеліктерін ескеру, ақпараттық қауіпсіздік пен этикалық талаптарды сақтау – жасанды интеллектті тиімді пайдаланудың негізгі шарттары болып табылады. Сондықтан жасанды интеллект құралдары дәстүрлі оқыту әдістерін толықтыратын, білім беру үдерісін жетілдіруге бағытталған көмекші құрал ретінде қарастырылуы тиіс. Бұл өз кезегінде бастауыш білім беру жүйесінің заманауи талаптарға сай дамуына және сапалы білім беруге негіз қалайды.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Әбеннова З.Ә. Цифрлық білім беру: теориясы мен тәжірибесі. – Алматы: Ұлағат, 2021.
2. Ахметова А.Б. Жасанды интеллект және білім беру: мүмкіндіктер мен болашағы // Педагогика және психология. – 2022. – №2. – Б. 45-52.
3. Кенжеханова А.Ж. Мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігін дамыту жолдары // Білім берудегі жаңа технологиялар. – 2021. – №4.
4. Нұрғожина С.К. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі және заманауи талаптар. – Астана: Фолиант, 2022.
6. Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты Akorda.kz: www.akorda.kz/en/president-kassym-jomart-tokayev-held-the-first-meeting-of-the-council-for-the-development-of-artificial-intelligence-191541?utm_source=chatgpt.com
7. Ермекбаева Б.Т. Бастауыш сынып мұғалімдерінің заманауи даярлығы. – Алматы: Рауан, 2020.
8. Нұрланова Қ.Ш., Есенов Е.Б. – Жасанды интеллект негіздері. – Алматы, 2020.
9. Омаров Б. Ақпараттық жүйелер және жасанды интеллект. – Астана, 2021.
10. Елубаев К. Жасанды интеллект және нейрожүйелерге кіріспе. – Алматы, 2022.